

Anne Haila

Seppo Laakso ja Heikki A. Loikkanen (2004): *Kaupunkitalous. Johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen.* Gaudeamus. 472 sivua

Seppo Laakson ja Heikki Loikkasen *Kaupunkitalous*, ensimmäinen suomenkielinen kaupunkitaloustieteen oppikirja, ilmestyi hetkellä, jolloin Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitos päätti olla jatkamatta Suomen ensimmäistä kaupunkitaloustieteen määräraikaista oppituliota (johon Heikki Loikkanen oli nimitetty vuonna 2000). Kansantaloustieteilijät yhteiskuntatieteilijöistä ehkä altemmin määrittelevät mikä tutkimussuuntaus kuuluu valtavirtaan ja mikä on harhaoppia. Kaupunkitaloustaloustiede ei maailmallakaan kuulu jokaisen taloustieteen laitoksen opetusohjelmaan, Suomessa kaupunkitaloustieteen myöhäistä syntymisajankohtaa selittävät lisäksi vahva valtio ja vahva aluepolitiikka. Tämän vuoksi julkistalous ja makrotaloustiede ovat olleet suosituimpia kansantaloustieteen suuntauksia kuin kaupunkitaloustiede (joka usein on mikrotaloustiedettä) ja alue on kaupungin sijasta ollut tavallisempi tutkimuskohde.

Laakson ja Loikkasen lisäksi teoksen kirjoittamiseen ja sen aineiston hankintaan on osallistunut suuri joukko tutkijoita. Maija Mattila on kirjoittanut kaupungistumisen historiasta sekä maankäytön instituutioista ja lainsäädännöstä. Hanna Kuisma ja Mikko Puttonen ovat osallistuneet liikennettä koskevan luvun kirjoittamiseen. Janne Tukiainen on avustanut julkistalou-

den ja kaupungistumisen ongelmia käsittelevän luvun kirjoittamista.

Kaupunkitaloustieteen perusteos

Laaksoa ja Loikkasta voidaan kiittää mittavan suomenkielisen tietopaketin kirjoittamisesta. Teos esittelee ja määrittelee suuren joukon keskeisiä käsitteitä ja teorioita, kuten käsitteet ulkoisvaikutus, agglomeraatioedut, vuokratulovirran nykyarvo, suurkaupunkialue ja tarjousmaanvuokra sekä teorat kuten rank-size rule, ympyräkaupunkimalli ja etsintäteoria. Kirjassa on runsaasti empiiristä tietoa Suomen ja maailman kaupungeista, esimerkiksi Suomen kaupunkien erikoistumisesta, matkustamisesta pääkaupunkiseudulla sekä alue- ja paikallishallinnon kiinnostavia kansainvälistä vertailua. Kirja on tarkoitettu oppikirjaksi kaupunki- ja aluetutkimuksen opiskelijoille ja yleiseksi käsikirjaksi päätöksentekijöille ja asiantuntijoille.

Teoksen käyttökelpoisuutta käsikirjana olisi lisännyt jos siinä olisi ollut hakusanaindeksi. Voidaan tietenkin kysyä onko tällainen amerikkalaisten teorioiden ja käsitteiden esitys tarpeellinen suomenkielellä. Yliopisto-opiskelijat varmaankin mieluummin lukevat peruskäsitteiden ja teorioiden tarkat merkitykset alkukielellä. Laakson ja Loikkasen teoksessa on toki useita suomalaisia esimerkkejä, mutta niiden esittely on usein varsin suppea ja esimerkit ovat lähinnä elävöittämissä amerikkalaisia teorioita ja käsitteitä.

Esitellessään suuren määrän kaupunkitalo-

ustieteen perusteorioita ja käsitteitä teos luo ja vakiinnuttaa suomenkielisiä termejä. Teoksen nimi "kaupunkitalous" ei minusta kuitenkaan ole paras mahdollinen. Olisi ollut parempi viitata teoksen nimessä kaupunkitaloustieteeseen. "Kaupunkitalous" tuo ainakin minulle mieleen kaupunkien budjetin tarkastelun ja kaupunkitaloustieteessähän ei ole kysymys vain kamreeripuuhaelusta, vaan esimerkiksi sijainti- ja maankäyttökysymysten tutkimisesta. Lisäksi termi kaupunkitalous assosioituu helposti kuntatalouteen ja kunnallistalouteen, joilla suomalaisessa keskustelussa tarkoitetaan muuta kuin kaupunkitaloustieteellä.

Amerikkalaiset esikuvat

Laakson ja Loikkasen teos noudattaa englanninkielisistä kaupunkitaloustieteen oppikirjoista tutuksi tullutta jaottelua. Teos alkaa kaupungistumisen tarkastelulla minkä jälkeen tutkitaan kaupunkien sisäistä kehitystä (yritysten sijoittumista ja maankäyttöä) ja joitakin erityiskysymyksiä (asuminen ja liikenne) ja päädytään kaupunkipolitiikan ja julkistalouden kysymyksiin.

Myös teoksen lähestymistapa seuraa esikuvana olleen Edwin Millsin ja Bruce Hamiltonin teosta *Urban Economics*: kaupunkeja tarkastellaan taloudellisen kasvun, erikoistumisen ja tehokkuuden näkökulmasta. Tämä ahtaasti taloustieteellinen näkökulma johtaa joihinkin varsin kategorisiin ja hieman erikoisiin väitteisiin: "Kaupungistumisen kehityssuunnan määrää se, onko kasautuminen vai hajautuminen edullisempaa tuotannon ja kulutuksen näkökulmasta"; "Todennäköisempää kuitenkin on, että vapaasti kehittyvä kaupunki muotoutuisi melko samanlaiseksi kuin ohjattu ja valvottu kaupunki. Tälle väitteelle löytyy sekä teoreettisia että empiirisiä perusteluja."; "Kotitalouksien asuinalueen ja asunnon valintamekanismit johtavat itsessään väestön alueelliseen eriytymiseen"; "kuntien ja alueiden on lähes pakko kilpailla yrityksistä".

Ehkä häiritsevintä teoksessa onkin sen suppea amerikkalainen ja taloudellisen tehokkuuden näkökulma. Kaupunkia tarkastellaan ideaalisena ja tehokkaana kaupunkina ottamatta juurikaan huomioon poliittisia päätöksiä, konflikteja ja vaihtoehtoisia kaupunkimalleja. Kysymysten pilkkomisesta yhä pienempiin erillistarkasteluihin seuraa, ettei teos anna selviä vastauksia: "syrjäytyminen, kaupunkikyöhyys ja niihin

liittyvät sosiaaliset ongelmat voivat kärjistyä Suomessakin, erityisesti suurimmissa kaupungeissa"; "ei näytä kovin todennäköiseltä, että ... [uuden talouden ja informaatioteknologian läpimurto] aiheuttaisi selvän käänteen kaupungistumiskehityksessä ainakaan lähiaikoina". Kirjoittajat itsekin havahtuvat tehokkaan ideaalikaupunkinsa epärealistisuuteen ja toteavat napakasti: "Yritysten ja tuotantolaitosten lisäksi kaupungissa on asukkaita." Alaviitteessä he lisäävät, että "tosin on olemassa myös ns. aavekaupunkeja (mm. Yhdysvaltojen hylätyt kairokaupungit), joissa ei enää ole asukkaita".

Vaikka teoksessa viitataan uuteen talousmaantieteeseen sen lähdeviitteistä puuttuvat nimet, jotka ainakin minä olen tottunut liittämään uuteen talousmaantieteeseen: Allen Scott ja Michael Storper. Krugman ja Fujita, joita teoksessa käytetään, ovat toki analysoineet alueellottuvuutta, mutta he ovat taloustieteilijöitä, eivät maantieteilijöitä. Samoin teoksesta puuttuvat viittaukset sellaisiin kaupunkiteoreetikoihin – kuten Max Weber –, jotka ovat kirjoittaneet eurooppalaisen kaupungin erityisestä luonteesta: eurooppalaisilla kaupungeilla saattaa olla joitakin ominaisia piirteitä, jotka olisi syytä ottaa huomioon amerikkalaisia teorioita sovellettaessa ja jotka saattavat tehdä amerikkalaiset mallit soveltumattomiksi.

Maankäytön ohjaus

Erityisellä mielenkiinnolla luin teoksen jakson, jotka käsittelevät maankäytön ohjausta. Maankäytön ohjauksen syiksi esitetään negatiivisten ulkoisvaikutusten hillitseminen (keskenään yhteen sopimattomien maankäyttömuotojen erottaminen toisistaan omille alueilleen), positiivisten ulkoisvaikutusten edistäminen (toisiaan hyödyttävien toimintojen ohjaaminen toistensa läheisyyteen), taloudellinen ohjaus (kaavoituksen käyttäminen asukkaiden ja yritysten valintaan) ja yhdyskunnan perusrakenteiden toteuttaminen (katujen, satamien ja lentokenttien rakentaminen).

Nopeasti kirjoittajat kuitenkin unohtavat intervention ja yhteisön näkökulman ja palaavat yksilön valintojen maailmaan. "Thannetilanteessa erikoistuminen johtaa siihen, että kunnat tarjoavat valittavaksi erilaisia sijainnin, asuinympäristön, palveluiden ja verotuksen yhdistelmiä, joista kukin kotitalous voi valita itselleen mieluisimman. ...Tällöin lopputulos on kotitalouksille optimaalinen ver-

rattuna esimerkiksi siihen vaihtoehtoon, että kukin kunta pakotettaisiin lainsäädännöllä tarjoamaan asukkaille sijaintia lukuun ottamatta täsmälleen samanlaista yhdistelmää.”

Ehkä tässä yhteydessä olisi ollut hyödyllistä tuoda yhdysvaltalaisen kaupunkien kilpailun rinnalle eurooppalainen julkisia palveluita tuottava kaupunki ja ”täsmälleen samanlaisen yhdistelmän” sijasta puhua hyvinvointivaltion pyrkimyksestä taata asukkaille yhtä oikeudenmukaiset palvelut asuinpaikasta riippumatta.

Empiirisiä tutkimustuloksia ja analyysin välineitä

Lindy Edwards huomauttaa teoksessaan *How to argue with an economist* (Cambridge University Press 2002), että vaikka taloustieteilijät pyrkivät samaistumaan luonnontieteilijöihin pikemmin kuin hölynpöly-yhteiskuntatieteilijöihin, talouden tutkijat kohtaavat samat ongelmat kuin yhteiskuntatieteilijät. Tämä koskee myös kaupunkitaloustieteilijöitä ja siksi onkin liian suuri houkutus arvioida kaupunkitaloustieteen oppikirja arvioimatta samalla itse kaupunkitaloustiedettä. Siksi lopuksi onkin syytä todeta, että tehokkaan ja ideaalisen kaupungin teorioiden

ja käsitteiden esittelijänä Laakson ja Loikkasen *Kaupunkitalous* on kattava ja tarjoaa suuren määrän työkaluja kaupunkien taloudellisten ilmiöiden analysoimiseksi.

Teoksen ansiona on lisäksi suuri määrä havainnollisia taulukkoja ja kuvioita, jotka sisältävät kiinnostavia empiirisiä tutkimustuloksia esimerkiksi seuraavista asioista: ilmanlaatu eri kaupungeissa, köyhien ja rikkaiden määrä eri kaupungeissa, käytettävissä olevat tulot pääkaupunkiseudulla, eri verotyyppien osuudet eri maissa, joukkoliikenteen osuus eri kaupungeissa, pendelöinti pääkaupunkiseudulla, asuntojen suhteelliset hinnat aluetyypeittäin, keskustäi-syyden vaikutus asunnon hintaan, kerrostalojen osuus asuntokannasta Suomen kaupungeissa, keskuskaupungin osuus kaupunkialueen väestöstä eri kaupungeissa, Helsingin kantakaupungin osuus Helsingin seudun työpaikoista ja hotellien sijainti pääkaupunkiseudulla.

Lähes viidestäsadasta sivustaan huolimatta teos ei tietenkään kykene korvamaan kaupunkitaloustieteen oppitulia.

Kirjoittaja on kaupunkitutkimuksen professori yhteiskuntapolitiikan laitoksella Helsingin yliopistossa.